

ZPRÁVY

150 let Akademického spolku ve Vídni

Ve dnech 21.–23. 9. 2018 se na několika místech ve Vídni uskutečnily oslavy 150. výročí založení Akademického spolku ve Vídni. Zahájení oslav proběhlo na slavnostním večeru, který se uskutečnil v pátek 21. 9. na Velvyslanectví České republiky na Penzingerstrasse. Následujícího dne proběhlo setkání pozvaných přednášejících, studentů a veřejnosti v prostorách Slovanské besedy na Drachengasse v centru Vídně. Příchozí měli možnost shlédnout výstavu k historii Akademického spolku. V odpoledních dvou přednáškových blocích vystoupili pozvaní hosté. Stefan Newerkla z Institutu pro Slavistiku na Vídeňské univerzitě se zaměřil na Jazykové kontakty ve střední Evropě, František Trávníček, zastupující Československou obec legionářskou ve Valticích promluvil na téma „Nahodilá armáda: Československé zahraniční vojenské jednotky 1914–1920“, Karel Kysilka z VŠE v Praze, bývalý rada velvyslanectví ve Varšavě a Berlíně proslavil přednáškou Tam za mořem je Amerika a Jiří Mihola, poslanec Poslanecké sněmovny PČR a vedoucí katedry historie Pedagogické fakulty přiblížil osobnost, dílo Karla IV. a kulturu jeho doby. Judita Huber z Univerzity Ludvíka Maxmiliána v Mnichově přednášela téma Das Vestibulärsystem im Menschen: Wie macht man Schwindel im Gehirn sichtbar? Karolína Trdlicová z Nottinghamské univerzity hovořila o Hydraulickém štěpení a jeho dopadu z pohledu sociologa. Michael Egermeier, zastupující Universität für Bodenkultur Wien vystoupil s tématem Industrielle Biotechnologie – Mikroben im Dienste der Menschheit. Mojmír Stránský z Institutu pro východoevropské dějiny Vídeňské univerzity zakončil přednáškové odpoledne shrnutím dějin Akademického spolku ve Vídni. Zároveň připravil i tištěnou verzi dějin spolku, kterou navázal

Předsedkyně Akademického spolku ve Vídni Mag. Helena Huber (druhá zleva) s manželem, historik a politik dr. Jiří Mihola (uprostřed s manželkou) a politolog prof. Jacques Rupnik na oslavách 150 let spolku ve Slovanské besedě ve Vídni.

na vydání brožury před deseti lety.¹ Večerního setkání ve Slovanské besedě se zúčastnil také věhlasný politolog profesor Jacques Rupnik a další hosté. Třetí den oslavy pokračovaly zahradní slavností, na níž se sešli absolventi a přátelé školy Komenský. Zájemci se zúčastnili volejbalového turnaje a nebo jen vzpomínali na uplynulá léta a zajímavé události se svými učiteli.

Akademický spolek ve Vídni vznikl roku 1868.² Tehdy byl u rakouské spolkové policie oficiálně nahlášen tzv. nový spolek akademický studentstva slovanského. Stanovy byly schváleny 1. května téhož roku a koncem září se konala ustavující valná hromada. Akademický spolek nebyl prvním spolkem založeným česky a slovensky mluvícími studenty. Vznikl sloučením dvou menších spolků – Slavie (zal. 1863) a Vltavy (zal. 1865). V rámci pestré činnosti spolku působil také Tomáš Masaryk, používající tam jméno Vlastimil a další osobnosti vídeňské a pražské univerzity. Zásadním přínosem pro činnost spolku byla knihovna, která vznikla v březnu 1869 a brzy měla 2 500 knih. Spolek dále podporovali mnohé vynikající osobnosti politického a kulturního života, představitelé vlastenecky smýšlející šlechty a další. Za všechny zmiňme alespoň Jana Nepomuka Františka, hraběte z Harrachu nebo Františka Palackého, který byl krátce před svoji smrtí jmenován čestným členem spolku. Spolupráce Akademického spolku ve Vídni s katedrou historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity započala po roce 1989. Předsedkyní spolku byla řadu let dr. Helena Bébarová Klein – Watrycz, která dříve působila právě na katedře historie pedagogické fakulty brněnské univerzity. V posledních dvou desetiletích bylo k přednášce pro Akademický spolek pozváno několik členů katedry: profesor Jaroslav Vaculík, odborník na problematiku zahraničních Čechů, archeolog docent Bohuslav Klíma, docent František Čapka, dr. Jiří Mihola, dále někdejší vedoucí katedry před rokem 1989 profesor Jaroslav Sýkora či externí spolupracovníci katedry dr. Aleš Filip a dr. Tomáš Jeřábek.³ Závěrem nelze než Akademickému spolku ve Vídni a jeho současné předsedkyni Mag. Heleně Huberové popřát mnoho zajímavých akcí, hostů a dalších aktivit do příštích let s tím, že katedra historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity je připravena na další spolupráci.

Jiří Mihola

¹ STRÁNSKÝ, M.: 150 let Akademického spolku ve Vídni. Vydal Akademický spolek ve Vídni 2018.

² K dějinám spolku podrobně tamtéž, s. 5–16.

³ Tamtéž, s. 17–18. Přehled přednášek 2008–2013 a Přehled přednášek 2014–2018.

Je výuka dějepisu na českých školách neutrální nebo prosovětská?¹

Tento provokativní název zvolil pro seminář, který se uskutečnil 20. února 2019 v Poslanecké sněmovně předseda sněmovního Výboru pro vědu, vzdělávání, kulturu, mládež a tělovýchovu Václav Klaus. Reagoval tím na poznámku pod čarou uvedenou ve výroční zprávě Bezpečnostní informační služby (BIS): „*Sovětský svaz prohrál studenou válku, ale sovětskou propagandu nikdo neporazil a její kontinuální vliv nenarušil. Moderní dějiny prezentované ve školách jsou de facto sovětskou verzí moderních dějin a proruským panslovanstvím je do jisté míry zasažena i výuka českého jazyka, resp. literatury (národní obrození). Trvajícím vlivem sovětské propagandy a fakt, že Rusové ovládají moderní dějiny (Orwell: Kdo ovládá minulost, ovládá budoucnost. Kdo ovládá současnost, ovládá minulost), tvoří základ pro současné ruské vlivové operace všeho druhu a tedy i hybridní strategie.*“² Mluvčí BIS Ladislav Šticha šel v kritice ještě dál. Současné děti se podle něj učí historii podobně jako jejich prarodiče v době, kdy bylo Československo okupováno Sovětským svazem.

Jako přednášející byli na seminář pozváni významní čeští historikové, autoři učebnic či metodických portálů. Pozvání přijali prof. Petr Čornej, prof. Vít Vlnas (oba jsou spjati s Pedagogickou fakultou Univerzity Karlovy), prof. Milan Hlavačka (FF UK) a dr. Petr Pánek, předseda spolku PANT, který spravuje webový portál Moderní dějiny.³ Na úvod měl každý z hostů možnost čtvrthodinového expoze k tématu semináře. Poté se rozběhla řízená diskuse, které se aktivně účastnili někteří poslanci Poslanecké sněmovny PČR, kteří jsou sami učiteli dějepisu (J. Mihoła, M. Výborný), přítomni byli i další poslanci, senátoři, ale také učitelé dějepisu ze základních a středních škol nebo předseda Pedagogické komory Mgr. Radek Sarközi.

Prof. Čornej zdůraznil, že by výuka měla být politicky i nábožensky neutrální, s výjimkou specificky zaměřených církevních škol. Odmítl tvrzení ve zprávě BIS. Podle něj není v současných učebnicích prosovětské ani slůvko a taktéž současní učitelé dějepisu nemají důvod být prosovětští, když mnozí z nich tuto dobu ani pořádně nezažili. Připomněl, že poslání dějepisu je formativní, ideově výchovné, má roli kognitivní, kulturotvornou a rozvíjí kritické myšlení. (Na poslední termín reagoval kriticky Václav Klaus tím, že myšlení je od své podstaty kritické). K výuce moderních dějin Čornej poznamenal, že jejich problémem je většinou zúžený časový prostor. Zastal se chronologického probírání dějin, neboť podstata dějepisu je chronologická. Nelze nejdříve učit, že zemřu a pak, že jsem se narodil. Význam moderních dějin spočívá podle něj v tom, aby se žáci a studenti byli schopni zorientovat a porozumět současným problémům v Afganistánu, na Balkáně, v Libyi či Izraeli. Přes svoji důležitost by se výuka dějepisu neměla zaměřovat pouze na moderní dějiny a neměly by být oproti starším celkům ani příliš předimenzovány. „Nejsme jen dědici 20. století, ale celé národní minulosti“, uvedl medievalista a husitolog Čornej. Prof. Hlavačka ve svém úvodním příspěvku hovořil, že je v pojetí našich dějin důvod k optimismu, neboť v nich bylo zaznamenáno více vítězství než porážek, o čemž svědčí i samotný vznik československého státu roku 1918. Poté poukázal na nesmyslnou složitost a byrokracii při tvorbě učebnic. Velké problémy totiž způsobují často nepřiměřené požadavky Muzea romské kultury, Židovské obce, muslimů nebo nekatolických církví. Židovská obec např. upozorňovala na to, že v učebnicích není dostatečně zdůrazněno hnutí Chasidů na Ukrajině, Romové vytýkali, že chybí informace o tom, že v době Marie Terezie byli Cikáni popravováni

¹ Srovnej bezprostřední mediální odezvu na seminář: Mladá fronta Dnes, 21. 2. 2019, s. 2.

² Výroční zpráva Bezpečnostní informační služby 2017, s. 7.

³ Všichni uvedení historici jsou známí jako autoři dějepisných učebnic či populárně naučných syntéz určených veřejnosti. Je škoda, že nebyli přizváni také historici, kteří se 20. stoletím a moderními dějinami odborně zabývají.

za potulku, největší problém a nejdlejší diskuse byly vedeny s nekatolickými církvemi. Za cestu do slepé uličky byly označeny příklady zemí, kde se výuka dějepisu tenčí jen na 20. století a to ještě třeba pouze na Studenou válku. Vystoupil také předseda spolku Centrum Pant dr. Petr Pánek, který spravuje portál Moderní dějiny pro učitele dějepisu, ale sám není učitelem.⁴

Následovala řízená diskuse. V ní profesor Čornej konstatoval, že není pouze „neutrální“ výuka, ale též výuka autorská, což znamená, že autoři učebnic chtějí dát něco ze sebe, a že můžeme hovořit o výuce svobodné. Výuka dějepisu má přinést orientaci v tomto světě, aby v něm člověk dokázal žít. Elementární znalost historie je klíčem k tomu, abychom pochopili migraci, dění v USA i ve Francii nebo v Izraeli. Podle Čorneje dějepis nemůže být názorově neutrální. Žijeme totiž v civilizaci, která je zakotvena v hodnotovém systému, který je vytvořen antickou, křesťanskou a částečně židovskou kulturou, z něj se nemůžeme vymanit, je to naše DNA. Pruská ideologie ale v našich učebnicích není. Je v nich důraz na hodnoty a dědictví evropského západu.⁵

Profesor Vlnas vzpomenul zřejmě imaginární obraz Mikoláše Alše opřený o tezi, že „dobře v Čechách nebude, dokud se kozácký kůň nenapije z Vltavy“. Postavil proti sobě rusofilství a skutečnou zaostalost ruských vojáků, „polozvířat zpustlých“. Připomenul Františka Palackého, jehož obava, že se malé slovanské státy stanou snadným soustem pro ruský imperialismus, se bohužel naplnila. Rusofilství je podle Vlnase viditelné a pochopitelné u Karla Kramáře, zatímco Karel Havlíček a později i Tomáš Masaryk poznali Rusko na vlastní kůži a poté prozířeli. Nemohlo se naplnit ani Benešovo naivní snění, že by se Československo stalo mostem mezi demokratickým Západem a stalinistickým Sovětským svazem, v jehož rámci se Rusové měli postupně seznamovat s demokratickými principy a poté je vzít za své, zatímco by se Západ obohacoval ruskou duchovní tvorbou.

Prof. Hlavačka konstatoval, že dějepis v mnoha případech nemůže být neutrální. Nelze být politicky neutrální ve výkladu o Osvětimi, bylo by to o ničem a bez nikoho.

⁴ <http://www.moderni-dejiny.cz/>

⁵ „Učit dějepis názorově neutrálně nejde.“ MFD, 21. 2. 2019, s. 2

Prof. Čornej ještě zmínil, že pohled na dějiny je často prezentován prostřednictvím vítězů. K osobnostem, na něž jsou různé názory, dodal, že k Husovi i sv. Václavovi můžeme mít stejný respekt. Na otázku ohledně faktografie ve školním dějepise přitakal k názoru, že musí být, ale v přiměřeném množství, že je podobnou oporou jako v matematice vzorečky, ale základem jsou souvislosti. Nesouhlasil s názorem, že by na gymnáziu a středních školách bylo vůbec možné otočit chronologické pojetí a začít moderními dějinami. Také prof. Vlnas řekl, že dějiny jsou souhrnem příčin a následků a odmítl výuku od novějšího ke staršímu. Zato zdůraznil regionální dějiny, na nichž lze dobře prezentovat, jak se velké dějiny podepsaly na našem okolí. Ze strany diskutujících zazněla také teze o tzv. symetrické anti lži – např. k socialistickému výkladu, s tím, že je to více problém politiků, než historiků. Prof. Čornej doplnil, že je již nadbytečné mistrovat Jirásku, jako by byl nějakou skutečnou autoritou. Seminář uzavřela Vlnasova připomínka “apoteózy práce drobné“, kterou zdůrazňoval Josef Pekař, opíraje se o kritiku pramenů, které jsou základem posunu v historickém poznávání.

Z časových důvodů již nedošlo na otázky, co je vlastně největším problémem při výuce moderních dějin. A také, zda-li jsou opravdu všechny aktuálně dostupné a používané řady učebnic kvalitními pomůckami.⁶ Dovolím si proto na závěr k úvaze nabídnout několik tezí. Ač mají učebnicové řady rozdílnou úroveň, není možné se vymlouvat na to, že není z čeho moderní dějiny učit, naopak, je z čeho vybírat. Pokud někteří učitelé nestíhají dojít za rok 1945, může to být nedostatečnou časovou dodací, ale zároveň je dnes tendence vytvářet pro moderní dějiny dostatečný prostor. Největším problémem se mi však zdá skutečnost, že na rozdíl od starších dějin, které učitel vykládá přirozeně s nadhledem, vyučuje ty moderní s větší či menší konfrontací se svým osobním příběhem a postoji, případně s postoji svých rodičů a příbuzných. Vést v této živé či prožité historii nezúčastněný soud a být takzvané neutrální, je velmi těžké. Možná i proto se učitelé do výkladu nejnovějších dějin příliš nehrnou.⁷

Jiří Mihola

⁶ <https://ziegler.blog.idnes.cz/blog.aspx?c=702146>. Autor se ve velmi kriticky vyjadřuje k učebnici Vratislava Čapka a Jaroslava Pátka Dějepis pro střední odborné školy z nakladatelství Sciencia, vydaná roku 2001.

⁷ Na otázku, kam až má dnešní učitel učit dějiny, aby nebyly příliš čerstvé, bez odstupů, odpověděl prof. Čornej, že na přelom tisíciletí, chcete-li po práh 21. století.

Profesor Dušan Uhlíř osmdesátiletý

Rok 2018 se do dějin zapíše jako rok, kdy jsme si připomínali sto let od vzniku Československé republiky. Na tento rok připadala také kulatá výročí události známých jako tzv. „osudové osmičky.“ V tomto roce oslavila svá životní jubilea řada významných osobností. Mezi nimi také historik, univerzitní profesor Dušan Uhlíř. Narodil se v Brně 28. července 1938. V Králově Poli, na Slovanském náměstí v letech 1953–1956 absolvoval jedenáctiletku (dnešní gymnázium). V letech 1956–1961 studoval na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity obor historie a český jazyk. Po promoci nastoupil vojenskou základní službu. Po ní se vrátil naplno k historii. V letech 1963–1968 byl vědeckým aspirantem. Po získání titulu kandidáta věd (CSc.) se stal vědeckým pracovníkem Historického ústavu ČSAV v Praze. Po výpovědi z Akademie věd pracoval jako pracovník Krajského a Městského kulturního střediska v Brně. Roku 1979 se stal ředitelem Historického muzea ve Slavkově u Brna, kde pracoval do roku 1983. Následně se vrátil do rodného města a pracoval v Muzeu města Brna (1984–1993). Kromě badatelských, publikačních a dalších aktivit se v této době zasloužil také o rekonstrukci hradu Špilberk. Roku 1992 se habilitoval a roku 1998 získal profesuru z obecných dějin, obojí na Ústavu historických věd a muzeologie Filozoficko-přírodovědecké fakulty Slezské univerzity v Opavě. Na tomto pracovišti

Prof. PhDr. Dušan Uhlíř jako host katedry historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity v březnu 2019.

působil nejprve jako docent a pak jako profesor až do roku 2013. V současnosti je profesor Uhlíř emeritním profesorem. Kromě vědecké práce na univerzitě v Opavě řadu let externě přednášel také na Filozofické fakultě Masarykovy univerzity obecné dějiny (1990–2014). Velmi aktivní zůstal i ve vysokém věku. Dlouhodobě rád přednáší na Univerzitě třetího věku při VUT. Profesor Dušan Uhlíř je člověkem s mimořádnou odbornou erudicí. Historickou vědu velmi poutavě popularizuje v knihách, časopisech, rozhlase, televizi i denním tisku. Jeho odborný záběr je velmi široký – zahrnuje české i obecné dějiny raného novověku (16.–18. století), řada jeho publikací je věnována 19. století. Pro studenty Pedagogické fakulty a budoucí učitele dějepisu jsou zvláště inspirativní a ve školním dějepise velmi dobře použitelné mnohokrát oceněné publikace Černý den na Bílé hoře, Bitva tří císařů, věhlasná práce Slunce nad Slavkovem. Plodem Uhlířova bádání v posledních letech je pozoruhodná práce Čas kongresů a tajných společností, která vyšla nedlouho poté, co jsme si na podzim 2017 v Brně připomínali jubileum 200 let od vzniku Františkova (dnešního Moravského zemského) muzea. Pan profesor svůj zájem o dějiny, univerzitní vzdělávání a o studenty prokázal i na přednášce, kterou ke své novinkové publikaci proslovil na katedře historie Pedagogické fakulty Masarykovy univerzity. Za celou katedru i studenty, kteří jeho pregnantní výklad s napětím poslouchali, bych chtěl panu profesorovi poděkovat za jeho bohaté celoživotní dílo a popřát mu, aby zůstal múze Clió věrný i nadále a těšil se dobrému zdraví. LE CHAIM – Na život!

Jiří Mihola

Výběrová bibliografie prof. PhDr. Dušana Uhlíře, CSc.:

- Anály ze Spálené ulice. Edice Archiv, Mladá fronta Praha 1979.
- Slunce nad Slavkovem. Edice Archiv, Mladá fronta Praha 1984 (2. vydání 2000, 3. vydání 2010, 4. vydání 2017).
- Republikánská strana čs. venkova 1918–1938. Charakteristika agrárního hnutí v Československu. HÚ ČSAV Praha 1988.
- Brněnský pitaval. Nakladatelství Rovnost Brno 1992.
- Bitva tří císařů. Slavkov 2. prosince 1805. AVE Brno 1998 (2. vydání 2005, vyšlo též anglicky, francouzsky a německy).
- Černý den na Bílé hoře. 8. listopad 1620. AVE Brno 1998.
- Slezský šlechtic Felix Lichnovský. Paseka Praha–Litomyšl 2009.
- Moravský pitaval. Nakladatelství TeMi CZ Velké Bílovice 2011.
- Drama Bílé hory. Česká válka 1618–1620. Albatros Media C.press Brno 2015 (2. vydání 2017).
- Čas kongresů a tajných společností. Evropa 1815–1830. Epocha Praha 2017.
- Bitva na Bílé hoře 8. 11. 1620. Edice Útrapy a hrůzy třicetileté války Veduta České Budějovice 2018.

Spoluautorství dalších knižních publikací:

- Brno – historie, Šifra Brno 1993.
- Brno. Město a veletrhy. Šifra Brno 1998.
- Kniha králov. Panovníci dejinách Slovenska a Slovákov. SPN Bratislava 1998 (další vydání 2003, 2008, 2010).
- Evropa 1805. Sborník z mezinárodní konference k 200. výročí bitvy u Slavkova. Brno 2005 (editor).

- Joseph von Hormayr zu Hortenburg (spolu s prof. Helmutem Reinalterem), Frankfurt am Main–Berlin–Wien 2003.
- Slezsko v dějinách českého státu. II. Nakl. Lidové noviny Praha 2012.
- Biographisches Lexikon der demokratischen und liberálem Bewegungen in Mitteleuropa 1770 bis 1848/49. Ed. H. Reinalter – C. Oberhauser. Peter Lang Edition Frankfurt am Main–Berlin–Bern–New York–Paris–Wien 2015.

Autor 365 článků a studií v odborných časopisech a sbornících a komentovaných překladech knih. 41 realizovaných scénářů k dokumentárním pořadům a filmům z historie a kulturních dějin pro Českou televizi. Sedm vystoupení v televizních diskusních pořadech Historie.cz. Spolupráce s Českým rozhlasem (autor scénářů a moderátor).

Udělené ceny:

- Výroční cena nakladatelství Mladá fronta 1984 za knihu Slunce nad Slavkovem, Praha 1984.
- Literární cena Egona Erwina Kische, Praha 1995.
- Literární cena Miroslava Ivanova za celoživotní dílo, Praha 2003.
- Slovenská národní cena Vojtecha Zamarovského, Bratislava 2015.
- Cena Jihomoravského kraje za přínos v oblasti vědy, Brno 2015.
- Cena Jaroslava Golla za knihu Čas kongresů a tajných společností, Praha – Chlumec nad Cidlinou 2018.